

УДК 343.542

К. В. Тітуніна,
Ф. О. Кіріленко

АНАЛІЗ ЗЛОЧИНІВ, СКОЄНИХ У ГРОМАДСЬКИХ МІСЦЯХ

У статті досліджено стан боротьби зі злочинами, що вчиняються в громадських місцях; досліджено вплив економічної ситуації в державі та недостатньої розвиненості соціального забезпечення на рівень злочинності; розглянуто причини зміцнення та укорінення цього небезпечного соціального явища. Установлено тенденції та закономірності їх поширення. Сформульовано поняття та ознаки громадських місць та розглянуто напрями вдосконалення заходів запобігання вчиненню злочинів у громадських місцях.

Ключові слова: *громадські місця, вуличні злочини, кримінальні правопорушення, патрульна поліція.*

Постановка проблеми. Повсякчас, вступаючи у відносини з іншими людьми, ми ризикуємо стати жертвою певного злочину. Небезпека чатує на нас повсюди: удома, на роботі, на відпочинку. Утім, найчастіше тривога за особисту безпеку та долю близьких людей з'являється в темний час доби при перебуванні на вулицях та в інших громадських місцях.

Так, за результатами досліджень Київського інституту проблем управління імені Горшеніна 75 % громадян визнають існування в їхньому населеному пункті місць, де небезпека стати жертвою кримінального насильства найбільш висока. Найчастіше такими є вулиці, прибудинкові території, зупинки транспорту тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виокремлення злочинності в громадських місцях у самостійний вид злочинності відбулося досить давно як у кримінологічній науці, так і на практиці. До вивчення різних її аспектів у своїх працях зверталися такі науковці, як В. М. Дрьомін, О. М. Джужа, В. В. Василевич, О. Г. Кулик, Д. В. Петров, В. В. Тіщенко, В. Ю. Шепітько, В. І. Шахун та інші.

Формування цілей. Метою статті є проведення порівняльного аналізу проблемних питань злочинності в громадських місцях, її динаміки на сучасному етапі розвитку українського суспільства.

Виклад основного матеріалу. Злочинність супроводжує людство упродовж всієї історії його розвитку. При цьому чітко прослідковується закономірна зумовленість її зростання від зміни соціально-економічних чинників. У наш час стан злочинності загалом і окремих видів злочинів розглядається як один з важливих критеріїв оцінювання ситуації в державі в цілому. Аналізуючи криміногенну ситуацію, доходимо висновку, що її ускладнення тісно пов'язане із кризовими явищами в економіці, її криміналізацією та отже, соціальним напруженням у суспільстві, що породжує активізацію злочинного елементу на тлі кризових явищ, та нерівністю доходів у різних верств населення.

Зокрема, майнові злочини безпосередньо пов'язані з рівнем безробіття та ступенем доходів населення. Протидія злочинності на вулицях та в інших публічних місцях визнається одним зі стратегічних завдань для більшості

країн світу. Організація Об'єднаних Націй у резолюціях 5, 6, 7, 8, 9, 11 Конгресів віднесла протидію насильству на вулицях у великих містах до пріоритетних напрямів міжнародної політики ООН у сфері попередження злочинності і кримінального правосуддя. Наслідки злочинів, особливо насильницьких, що вчиняються в умовах вуличного простору, акумулюються в суспільній свідомості як небезпека, що реально загрожує усім і кожному. А тому за станом вуличної злочинності міжнародні інспектори ООН оцінюють рівень безпечності проживання в певній країні, стан правопорядку в цілому.

Отже, очевидно, що злочинність – це соціальне явище, рівень якої об'єктивно залежить від низки чинників, що знаходяться поза межами впливу правоохоронних органів. Співробітники патрульної поліції щоденно отримують та реагують на виклики про злочини, скоєні проти власності, життя та здоров'я людей, найтиповішими серед яких є крадіжки, грабежі, розбої, нанесення тілесних ушкоджень, грубе порушення громадського порядку, переважна більшість яких відбувається на вулицях чи в громадських місцях.

До громадських місць належать місця, що використовуються громадянами для спільної роботи, відпочинку, пересування, проведення масових заходів та інших потреб (вулиці, площі, вогзали, аеропорти, магазини, музеї, клуби, пляжі в період їх роботи, а також громадський транспорт під час перебування в ньому громадян, під'їзди житлових будинків, підземні переходи, ліфти, навчальні та освітньо - виховні заклади, дитячі та спортивні майданчики, стадіони, заклади громадського харчування, приміщення органів державної влади та органів місцевого самоврядування) тощо.

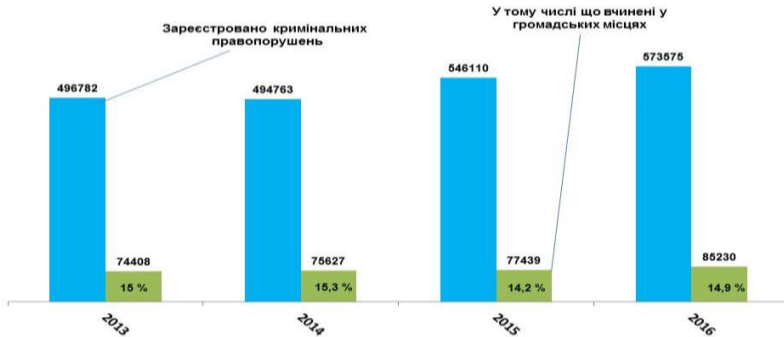
Проведене дослідження охоплює період 2013-2016 років. Це обумовлено змінами в демографічній ситуації в Україні, кримінально-процесуальному законодавстві, реформуванні МВС та Національної поліції.

Із розвитком міст та зміною соціально-економічних умов життя в нашій державі змінюється і вулична злочинність. З мал.1 видно як з кожним роком стрімко зростає кількість злочинів, зокрема, скоєних у громадських місцях: 2013 р. – 74408 (15%); 2014 р. – 75627 (15,3%); 2015 р. – 77439 (14,2%); 2016 р. – 85230 (14,9%).

Загалом за дванадцять місяців 2016 року в Україні зареєстровано 1094539 правопорушень, 15% з них було скоєно в громадських місцях. Достатньо показово, що з числа осіб, які вчинили злочини на вулицях та в публічних місцях, 70% не були встановлені.

Отже, незважаючи на системні перетворення, національна поліція не достатньо спроможна на здійснення профілактичної функції попередження правопорушень для локалізації та недопущення її проявів.

Крім того, значний некомплект особового складу, що утворився в процесі реформування МВС, своєю чергою, негативно відображається на здійсненні превентивної та профілактичної діяльності, спрямованої на запобігання вчинення правопорушень у громадських місцях, забезпечення публічної безпеки та порядку, розкриття злочинів та розшуку осіб, які переховуються від органів досудового розслідування.

Мал. 1. Кількість кримінальних правопорушень, зареєстрованих в ЄРДР, вчинених на території України а також у громадських місцях

Злочинність не стала більш кваліфікованою - вона стала більш примітивною, однак масовою. Найчастіше в громадських місцях трапляються такі види найпоширеніших і найдавніших корисливих злочинів, як крадіжки (пюків, акумуляторів із автомобілів, коліс із автомобілів, кабелів, грошей). Недаремно за ними закріпилася загальна назва злочину і злочинця: «крадіжка», «крадій» (злочинець).

Поряд з цим видом злочинів зростає кількість пограбувань («полюють» за мобільними телефонами містян, грошима, золотом, сумками й документами), нанесення тілесних ушкоджень, хуліганства.

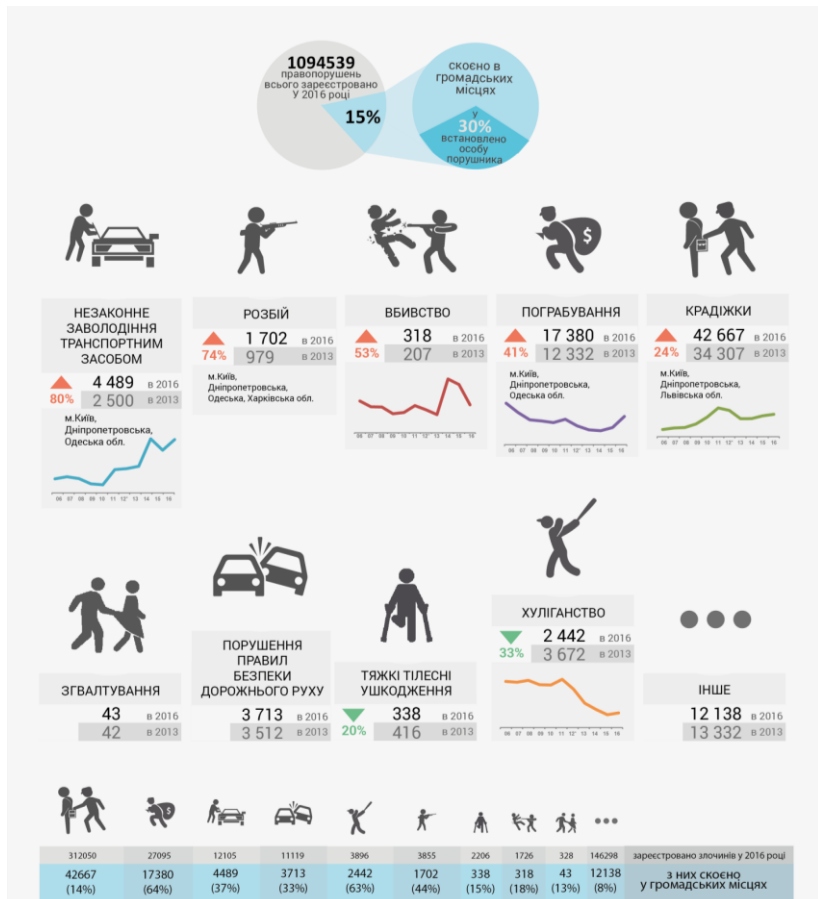
Причому, різко зросло, порівняно з 80-ми роками минулого століття, злочинів більш легких, на які наважитися простіше. Статистичне порівняння 2013 - 2016 років за видами злочинів свідчить, що в цей період збільшилася кількість таких злочинів, як незаконні заволодіння транспортними засобами (2500 проти 4489).

У країні частіше почали обкрадати автомобілі, зростає кількість таких вуличних злочинів, як незаконне заволодіння транспортним засобом (80%), розбоїв (74%), убивств (53%), пограбувань (41%), крадіжок (24%).

Натомість, порівняно з 2013 роком, у 2016-му на 20% поменшало тяжких тілесних ушкоджень (416 проти 338). Також поменшало на 33% таких злочинів, як хуліганство (3672 проти 2442).

Треба звернути увагу й на той факт, що зменшення кількості особливо тяжких кримінальних правопорушень відбулося насамперед за рахунок Донецької та Луганської областей, де приріст злочинності вдвічі зменшився саме через зменшення активності бойових дій на Сході, у результаті чого знизилась і кількість учинених злочинів цього ступеня тяжкості.

Аналіз криміногенної ситуації в громадських місцях у цілому вказує на окремі проблеми у сфері протидії злочинності. Достатньо показово, що в структурі зареєстрованих у ЄРДР у минулому році кримінальних правопорушень значна частка припадає на злочини проти власності.

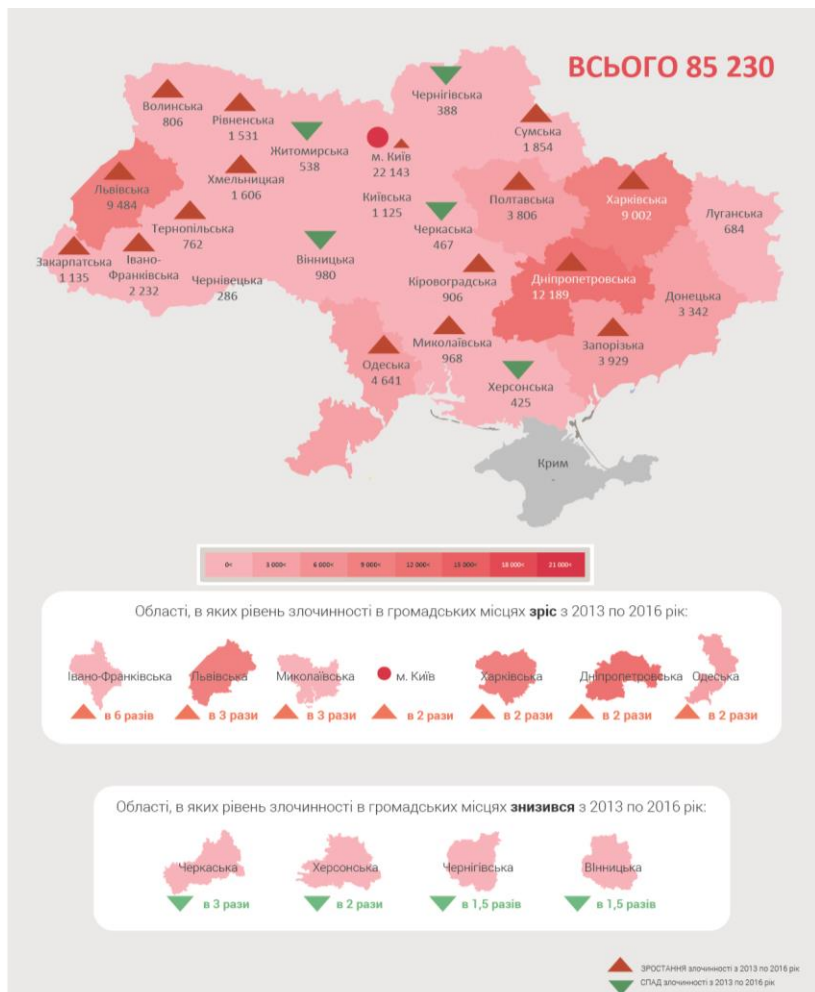
Мал. 2. Структура злочинів, скоєних у громадських місцях

З наведеного можна дійти висновку про корисливу спрямованість «вуличних» злочинів, що вчиняються в громадських місцях.

До особливостей «вуличних» злочинів також слід віднести вчинення щонайменше половини з них в умовах неочевидності в темний час доби, що зумовлює підвищений суспільний резонанс.

На фоні значного зменшення рівня злочинності в громадських місцях у Луганській та Донецькій областях відбувається щорічне зростання такого виду правопорушень в областях, які знаходяться поряд із зоною конфлікту.

Так, лише за 2013 -2016 р.р. у 6 разів зріс рівень злочинів, скоєних у громадських місцях в Івано-Франківській, у 3 рази у Львівській, Миколаївській, у 2 рази Харківській, Дніпропетровській, Сумській областях та місті Києві.

Мал. 3. Кількість кримінальних правопорушень, що були вчинені в громадських місцях, в 2016 році по областях України

За статистичними даними найнебезпечнішим містом в країні виявилось місто Київ. Київ приваблює злочинців: тут більше грошей, багатих людей і багатих квартир, більше машин, сюди їдуть злочинці з усіх регіонів. Порівняно з 2013 роком у столиці в 2 рази зріс рівень злочинності, у 2016 році тут зареєстрували 22143 тис. кримінальних правопорушень у громадських місцях.

Складають «конкуренцію» столиці Дніпропетровська (12189), Львівська (9484) та Харківська (9002) області – за ними друга, третя і четверта позиції в рейтингу найбільш криміногенних регіонів країни.

Спокійніше, за винятком Львівщини, жити в західних областях країни та на півночі – там рівень криміногенності мінімальний.

При цьому щорічна частка тяжких та особливо тяжких кримінальних правопорушень з 20,4 % у 2013 році зростає до 25,7 % у 2016 році. Характер злочинів, що вчиняються у громадських місцях, є відносно стабільним; у 2016 році порівняно з 2013 суттєвих змін не зазнала.

З минулого року дещо збільшується кількість таких злочинів, як крадіжка (34481 проти 42667), тяжких та особливо тяжких злочинів (11776 проти 21874), грабежів (11986 проти 17380).

Однак динаміка рівня загальної кількості зареєстрованих злочинів та рівня зареєстрованих умисних убивств суттєво різняться. Тенденції і темпи зміни кількості зареєстрованих у країні вбивств не відповідають тенденціям зміни рівня злочинності в країні в цілому. Так починаючи з 2014 року, кількість зареєстрованих в країні умисних убивств стабільно знижується та в 2016 році становить 318 проти 611 у 2014 році.

Аналіз географії злочинності в Україні свідчить, що найвищий коефіцієнт злочинної інтенсивності в громадських місцях на 10 тис. населення протягом 2013–2016 років спостерігається у Дніпропетровській, Харківській, Одеській, Львівській областях та місті Києві.

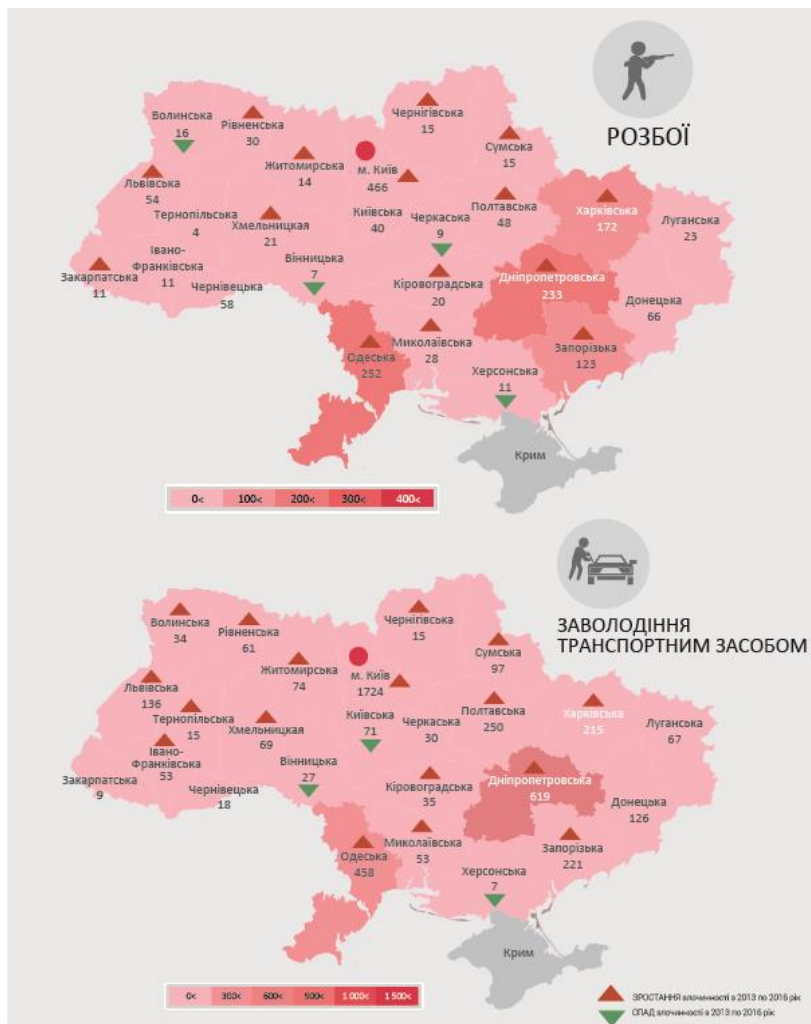
Як бачимо графічно, на мал. 4-5 зростає кількість розбоїв, заволодінь транспортним засобом, крадіжок та пограбувань у Рівненській, Закарпатській, Львівській, Полтавській, Хмельницькій та інших областях.

Зокрема, особливо увагу звертає на себе зростання в 2016 році таких фактів правопорушень у громадських місцях у розрізі областей України:

- *крадіжки*: місто Київ (11969), Львівська (5996), Дніпропетровська (5704), Харківська (5159), Донецька (1629) області;
- *пограбування*: місто Київ (5707), Дніпропетровська (2605), Одеська (2207), Запорізька (1328), Харківська (1246) області;
- *розбої*: місто Київ (466), Одеська (252), Дніпропетровська (233), Харківська (172), Запорізька (123) області;
- *незаконні заволодіння транспортним засобом*: місто Київ (1724), Дніпропетровська (619), Одеська (458), Запорізька (221), Харківська (215) області.

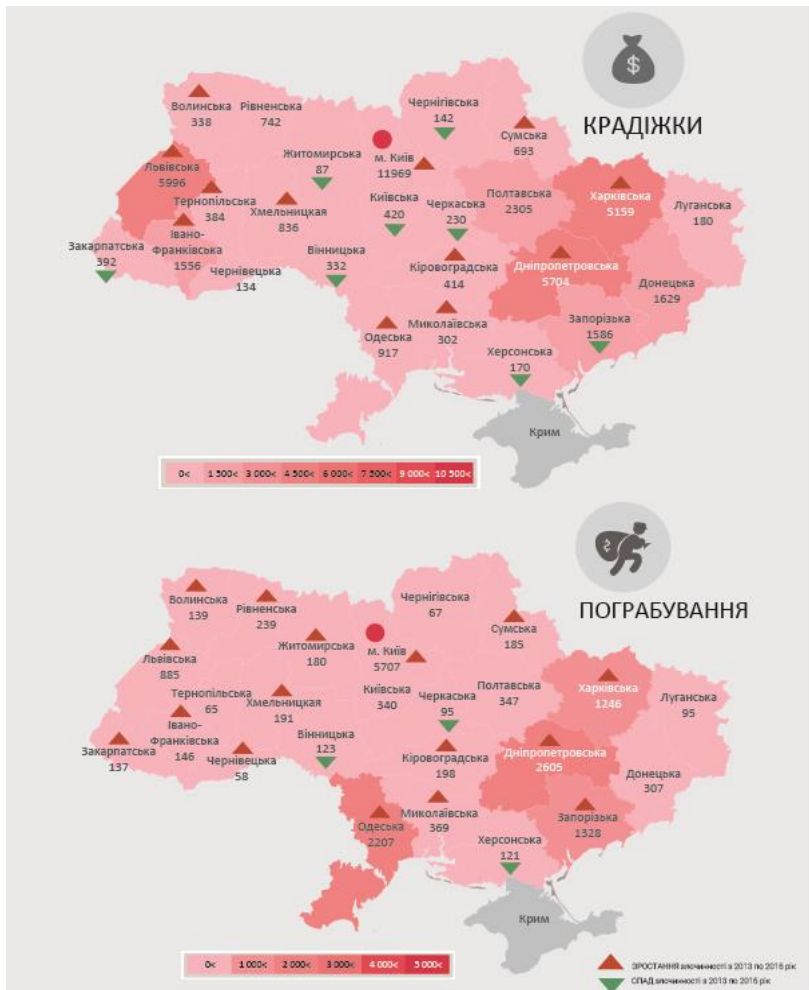
Найбільш вразливим до вчинення злочинів цієї категорії у 2016 році виявилось місто Київ. Найнижча злочинна інтенсивність в означений період зафіксована в Херсонській, Вінницькій, Черкаській областях.

Таким чином, спостерігається зростання кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень у стабільно криміногенних областях та колись «спокійних» західних регіонах, а також зниження цього показника в східних областях України.

Мал. 4. Кількість розбоїв та випадків незаконного заволодіння транспортним засобом по областях України, що були вчинені в громадських місцях, в 2016 році

Як би це звучало не зовсім популярно, але, треба відзначити, що основними причинами такого суттєвого зростання злочинів цієї категорії є масове зубожіння людей, безробіття та невисока інтенсивність системних зрушень у побудові нової правоохоронної системи в окремих областях України.

Мал. 5. Кількість крадіжок та пограбувань по областях України, що були вчинені в громадських місцях, в 2016 році

Висновки. На завершення зазначимо, що на сьогодні спостерігається тенденція до збільшення масштабів криміналізації основних сфер життєдіяльності населення в державі в цілому, а кількість злочинів, скоєних у громадських місцях, помітно збільшується. Зазначені фактори негативно позначаються на іміджі держави в цілому, її економічному становищі, призводять до зменшення обсягу інвестицій та зниження рівня довіри людей до органів державної влади.

Система запобігання злочинам потребує розвитку та вдосконалення саме на рівні визначення правових основ цієї діяльності, кола суб'єктів та їх класифікації, постійного поглиблення наукового знання працівниками правоохоронних органів, дослідження попереджувальної діяльності, оперативного реагування. Лише в сукупності соціальних, економічних, психологічних та інших засобів попереджувальна діяльність здатна вирішити нагальні проблеми сьогодення.

Використані джерела:

1. Головкін Б.М. Злочинність на вулицях та в інших громадських місцях / Б.М. Головкін // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. – Харків.: Право, 2013. – Вип. 26. – С. 87-98.
2. Кулик О. Г. Злочинність в Україні на початку XXI століття / О. Г. Кулик. – К. : Юрінком Інтер, 2013.
3. Півень А. В. Кримінологічна характеристика та профілактика вуличної насильницької злочинності : дис. канд. юрид. наук : 12.00.08 / А. В. Півень; Нац. акад. внутр. справ України. – К.:НАВСУ, 2013.
4. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування (2013–2016 рр.) : статистична інформація Генеральної прокуратури України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>.
5. Звітність:судова статистика (2010–2016 рр.). Судова влада України: офіційний веб-портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://court.gov.ua/sudova_statystyka/.
6. Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань: затв. наказом Генер. прокурора України від 17 серпня 2012 року № 79.
- 7.Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень – червень 2016 року, затверджений наказом ГПУ від 23.10.2012 № 100.
8. Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, затверджений наказом ГПУ від 23.10.2012 № 101.
9. Статистичні дані Державної служби статистики України від 23.08.2016 № 10.2-15/154-16.- К: Держслужба, 2016..

Стаття надійшла до редколегії 16.04.2016

Титунина Е. К., Кириленко Ф. А. Анализ преступности в общественных местах

В статье исследовано состояние борьбы с преступлениями, которые совершаются в общественных местах; исследовано влияние экономической ситуации в государстве и недостаточной развитости социального обеспечения на уровень преступности; рассмотрены причины укрепления и укоренения этого опасного социального явления. Установлено тенденции и закономерности их распространения. Сформулировано понятие и признаки общественных мест и рассмотрены направления совершенствования мер предупреждения совершения преступлений в общественных местах.

Ключевые слова: *общественные места, уличные преступления, уголовные преступления, патрульная полиция.*

Titunina K., Kirilenko F. Crime Analysis in Public Places

Creating an effective crime prevention system, reducing the degree of influence of criminogenic factors on the development of democratic foundations and social relations is a strategic direction of state policy in combating crime. Strengthening the rule of law in the country requires focused and highly organized actions by the authorities and the forces of law and order.

The article contains a comparative analysis of problem issues of crime in public places, its dynamics at the present stage of development of Ukrainian society. The study covers the period from 2013 to 2016, due to changes in the demographic situation in Ukraine, criminal procedure legislation, and the reform of the Ministry of Internal Affairs and the National Police.

According to the research results of the Gorshenin Institute of Problems of the Kiev Institute, 75% of citizens acknowledge the existence of places in their settlements, where the danger of becoming a victim of criminal violence is the highest. Most often these are public places. The article examines the state of the fight against such criminal manifestations as crimes committed on the streets, quays, bridges, public transport stops, parks, lanes, stealing from restaurants, public catering establishments, kiosks, etc., if criminals penetrate these objects from Streets, theft of vehicles on the street, near buildings, at unguarded parking lots.

The influence of the economic situation in the state and social security on the level of crime is considered; The reasons of strengthening and rooting of this dangerous social phenomenon are analyzed, tendencies and regularities of their distribution are established, concepts and features of public places are formulated and directions of improvement of measures to prevent crimes in public places are considered.

Key words: *public places, street crimes, criminal offenses, patrol police.*

УДК 343.985

М. Г. Щербаковський

ОСОБЛИВОСТІ ОДНОЧАСНОГО ДОПИТУ ДЕКІЛЬКОХ ЕКСПЕРТІВ

У статті розглянуто проблеми одночасного допиту двох і більше експертів, які проводили експертні дослідження й дали висновки, що містять розбіжності. Проаналізовано процесуальні умови, організаційні заходи й тактика одночасного допиту експертів.

Ключові слова: *судова експертиза, одночасний допит, експерти, розбіжності у висновках експертів.*

Постановка проблеми. Відповідно до ч. 4 ст. 356 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України в суді може бути проведено «одночасний допит двох чи більше експертів для з'ясування причин розбіжності в їхніх висновках, що стосуються одного й того самого предмета чи питання дослідження». Оскільки висновки експертів є джерелом доказів у кримінальному провадженні, то цілком очевидна значущість установлення серед декількох висновків саме тих, які несуть достовірну інформацію про обставини злочину, що розслідується.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процесуальним, організаційним, тактичним проблемам допиту експерта присвячені роботи вітчизняних та закордонних учених: Л. Ю. Ароцкера, О. О. Бондаренка, І. В. Буркова, Ю. М. Грошевого, Є. Є. Демидової, О. Є. Кіскиної, © Щербаковський М. Г., 2017